

Список використаних джерел:

1. Ajnenkiel A., Wrzoscowa M., Polskie organizacje rolnicze w latach 1866-1939 i ich akta w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Archeion. – 1958, T.28. – S. 47-73.
2. Archiwum Akt Nowych. URL: <http://www.aan.gov.pl/p,12,historia>.
3. Dekret o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaljami // Dziennik Ustaw. – W., 1919 r. – nr. 14. – S. 182.
4. Kołodziej E. Archiwum Akt Nowych. Informator o zasobie archiwalnym. – Warszawa, 2005. – S. 698.

Шевченко В.В.*студентка,**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка***ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО В СИСТЕМІ АГІТАЦІЇ
ТА ПРОПАГАНДИ В НІМЕЧЧИНІ В ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Протягом століть мистецьке середовище було показником соціально-психологічного клімату в суспільстві. Воно здатне відчутти та візуально відтворити настрої, що панують в суспільстві. Але дуже часто мистецтво стає складовою політичної пропаганди. Образотворче мистецтво – один з найбільш доступних способів донесення інформації. Найбільш ілюстративним прикладом подібних процесів є використання мистецтва у насадженні ідеології нацизму в період нарощення його сил у 1933-1939 рр. Слід підкреслити, що дослідження культурних феноменів, що виникли в тоталітарному суспільстві Третього рейху, дозволяє зрозуміти і оцінити найважливіший момент – психологічний аспект насилля нацистської Німеччини.

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні ролі образотворчого мистецтва у нацистській пропаганді в Німеччині до початку Другої світової війни.

Культура в країні з тоталітарним режимом має свої особливості розвитку. Вона стає невід'ємною частиною державної політики та основою пропаганди. Таке мистецтво рано чи пізно завжди виявляється плодом реанімації художніх форм, які пережили себе і відродженням консервативної традиції [1, с. 35]. У випадку Німеччини шлях, яким буде йти культурний процес в країні, визначається особистими смаками самого Гітлера та його найближчого оточення, расовою теорією і завданнями, які ставить перед мистецтвом нацистська пропаганда. «Націонал-соціалізм з самого початку мав внутрішню спорідненість зі світом мистецтва. Націонал-соціалізм має свої витoki в мистецтві. Націонал-соціалізм бачить в політиці не просто ремесло, а найбільш благородне із мистецтв. Як скульптор робить з мертвого каменю твір мистецтва, як художник дає фарбам життя, як композитор з мертвих звуків творить чарівну мелодію, так і політик з аморфної маси робить народ – це і

об'єднує мистецтво і політику. Отже, мистецтво має слідувати політичним вказівкам, а політика – задовольняти художні смаки» [4, с. 52].

Єдиної культурної концепції протягом всього гітлерівського періоду не існувало, вона була досить гнучкою і постійно підлаштовувалась під потреби партії. Так само і не існувало єдиного органу, який на початку контролював культурну сферу. В 1929 було створено Kampfband für deutsche Kultur [5, с. 26] його очолив Альфред Розенберг. Він виступав проти авангардного мистецтва і протектував ідеї «мистецтва фелькіше». З приходом Гітлера до влади першість в культурній сфері отримує Імперська палата культури, що підпорядковувалась Міністерству пропаганди під керівництвом Геббельса. Вона була утворена 22 вересня 1933 року та складалась з 7 відділів. Головне її завдання було допомога німецькій культурі в справі її служіння народу і рейху, в задоволенні економічних і соціальних потреб діячів культури. Від тепер культура стає частиною нацистської пропаганди [5, с. 35].

В перші роки влади Гітлера Геббельс намагався вписати німецький експресіонізм в контекст нацистського мистецтва. Авангард, орієнтований на нацистів («нордичний Експресіонізм»), спочатку знаходився під покровительством Геббельса. Ці художники заснували групу «Північ» (Der Norden) і видавали журнал «Мистецтво нації», який, проте, був закритий вже в 1935 році. Геббельс підтримував ідею, що він відображає внутрішні зрушення душі німецького народу і німецької культури.

В цей спір на партійному з'їзді 1934 році змушений був втрутитися сам Гітлер; він засудив як радикальний модерн, так і архаїчний ґрунтово-народницький напрям, наполегливо чіплятися за старі зразки і прийоми. Геббельс не наполягав на своїх художніх пристрастях: коли Гітлер, оглядаючи нове приміщення міністерства пропаганди, не схвалив акварель Нольде, сам міністр пропаганди, незадовго до цього захоплювався картиною, тут же велів її зняти [4, с. 58]. Цей момент є показовим для того, щоб зрозуміти, що відтепер доля образотворчого мистецтва і культури загалом залежить від думки лише однієї головної людини в країні.

Посилюється тиск на авангардне мистецтво, воно стає ворогом режиму, а його представники зазнають утисків і переслідувань. Нацисти не вступили в союз з авангардом з тієї причини, що ідеалом для німецького нацизму була фізично здорова і расово чиста людина, а інтелектуальні здібності відходили на другий план «людина натовпу» була дещо дезорієнтована і їй було чуже, незрозуміле таке мистецтво, а причудливі художні образах авангарду несли в собі певну загрозу. До уваги брали смаки натовпу. В цьому відношенні як радянський соцреалізм, так і нацистський псевдокласицизм були різновидами поп-культури. «Консерватизм натовпу» чітко тримається за традиційний уявлення і ідеалах; його художні смаки змінюються дуже повільно. Тому головною ідеєю було створити мистецтво, зрозуміле для натовпу.

Культура і цивілізація нерозривно пов'язані з існуванням арійців. Їх вимирання або занепад приведуть до того, що над світом опуститься чорна завіса безкультур'я [2, с. 25]. Нацизм покладає на німецьке суспільство своєрідну месіанську роль не тільки для культури а й для Європи та світу

загалом. Гітлер прагнув орієнтуватися на класичні античні зразки і на Ренесанс; він був переконаний, що зображальне мистецтво Давньої Греції та Риму представляло собою кульмінацію у розвитку мистецтва, можливо таким чином він намагався на культурному рівні показати і закріпити зв'язок античної та німецької культури, спільність між Римською імперією та Німеччиною.

В кінцевому результаті робота нацистів в сфері образотворчого мистецтва закінчилась двома виставками, які стали частиною пропаганди та мали в першу чергу ідеологічний підтекст. Так перша «Велика німецька художня виставка» відкрилася 18 червня 1936 року в спеціально відбудованому для цього «Будинку німецького мистецтва» в Мюнхені, саме тут Гітлер виголосив основні ідеї і шлях, яким має відтепер рухатись німецьке мистецтво [2, с. 29]. Відкриття виставки супроводжувалося костюмованою ходою під девізом «2 тисячі років німецькому мистецтва». Основним жанром був пейзаж, також портрети расово ідеальних селян, дітей, жінок та чоловіків, відомих людей, також зустрічались зображення тварин і натюрморти, обов'язково мав бути присутній один портрет Гітлера [4, с. 95].

Паралельно проходила виставка «Виродженого мистецтва», головною метою якої було налякати німців, викликати у них відразу до мистецтва авангарду. Пізніше за наказом Вільгельма Фріка схожі міні-виставки створювались по всій країні, а виставка гастролювала по великим містам. [4, с. 98]. 31 травня 1938 був опублікований «Закон про конфіскацію творів дегенеративного мистецтва», відповідно до якого конфіскації без відшкодування підлягали твори єврейських художників або картини, присвячені єврейським темам, картини абстракціоністів, експресіоністів, картини пацифіського напрямку, картини, присвячені марксистським сюжетам, а також картини, що зображують «неестетичні фігури». В цілому з німецьких музеїв було конфісковано 16 тис. одиниць зберігання.

Таким чином до початку війни нацисти все ж змогли вивести і утвердити державну концепцію німецького мистецтва. Держава повсякчас втручалась у мистецькі процеси, займалась протекцією «арійських» художників і переслідуванням тих, хто не розділяв їх інтересів. Культура стала частиною державної політики, інструментом впливу нацистської пропаганди. Через мистецтво була спроба зафіксувати в свідомості населення образ сильної, здорової, мужньої арійської нації. Але цей процес не був завершений, адже з початком війни головний вектор уваги змістився в інший бік.

Список використаних джерел:

1. Игорь Голомшток. Тоталитарное искусство. – М.: «Галарт», 1994. – 296 с.
2. Моссе Дж. Нацизм и культура. Идеология и культура национал-социализма. Пер с англ. Ю. Д. Чупрова. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2003. – 446 с.
3. Моя борьба: пер. с нем. / А. Гитлер. – М., 2012. – 552 с.
4. Пленков О.Ю. Тайны Третьего Рейха. Культура на службе вермахта. М.: ОЛМА Медиа Групп, 2011. – 480 с.
5. Kunst im 3. Reich. Dokumente der Unterwerfung. – Frankfurt am Mein, 1976. – 192 s.